

NUIS – NEDERLANDS HERVORMDE KERK

Vanaf de 10e eeuw raakte deze streek permanent bewoond toen kolonisten, vermoedelijk vanuit Noord-Drenthe, zich hier vestigden. De naam Nuis betekent 'nieuwe huizen' wat kan duiden op nieuw verworven cultuurgronden. De eerste stenen kerken zien we in deze streek tegen het einde van de 12e eeuw. De 13^e eeuwse kerk van Nuis werd opgetrokken in rode baksteen en ligt op een hoog punt van de Vredewolder zandrug. Tot in de 19e eeuw was dit gebouw omgeven door een gracht en hoge eiken. Helaas, de grachten zijn gedempt en de bomen moesten wijken voor de doden; het kerkhof was aan uitbreiding toe. Ten noorden van de kerk kregen de armen een graf, aan de zuidkant lagen de dodenakkers die hoorden bij de boerderijen in het dorp.

Dit recht gesloten zaalkerkje heeft drie traveeën, gemarkeerd door lisenen op de lange wanden. De oorspronkelijke ordening van ramen en spaarvelden is sterk gewijzigd door het inbreken van grotere ramen. De oostgevel daarentegen is goed bewaard gebleven met een fraaie geveltop met klimmende spaarvelden. De onderste zone heeft evenals de bovenste zone vijf spaarvelden; de buitenste zijn gevuld met vlechtwerk in stand keperverband en hebben gekoppelde rondbogen waarvan de gezamenlijke middenstijl in een kraagsteen eindigt. De drie overige spaarvelden bevatten gedichte vensters. De tegenover elkaar liggende noord- en zuidingang in de middelste travee zijn dichtgezet. De westgevel is van recente datum; in 1890 werd tegen de originele muur, die veel vocht doorliet, een steens dikke nieuwe muur gebouwd. In 1906 werd het oude, bepleisterde portaal vervangen door het huidige van waalsteen. Het portaal heeft evenals de gevel ter weerszijden pilasters, bekroond met smeedijzeren ornamenten. In 1873 werd het zadeldakruitertje vervangen door het huidige exemplaar met ingesnoerde naaldspits. Het gewicht van de nieuwe dakruiter wordt gedragen door gietijzeren pilaren met Korinthische kapitelen. De klok uit 1777 is gegoten door J. Borchard te Enkhuizen.

Het interieur heeft een gedrukt tongewelf uit 1906. Gezien de dikte van de muren lijkt een vroegere overwelling in steen niet onmogelijk. In 1857 werden de binnenmuren verwijderd en werd een verankering met trekbalken noodzakelijk. De kansel komt uit de late 18e eeuw en heeft op de kuippanelen symbolen van de jaargetijden. Onder de preekstoel zien we een primitief gesneden adelaar, het symbool voor Johannes de Evangelist, de adelaar van Patmos.

De avondmaalstafel van 1809 is in Lodewijk XVI stijl. De Herenbanken zijn uit de 18e eeuw, de rest van de banken is uit 1863. De gotische piscina aan de zuidzijde in de koorsluiting werd tijdens de restauratie in het midden van de jaren tachtig ontdekt. Op het koor liggen grafzerken van de families Fossema, Auwema en Van Tijens, eigenaren van de Coendersborg.

In de kerk bevinden zich twaalf ruitvormige rouwborden, gemaakt voor leden van de families Van Teijens en Van Fockens; deze rouwborden komen uit de kerk van Beetsterzwaag, die in 1803 werd afgebroken.

J. van der Blik te Leeuwarden leverde in 1953 het eerste pijporgel, een instrument met zes stemmen en een aangehangen pedaal. De kas is neogotisch maar het pijpwerk, dat uitstekend van klank is, stamt deels uit de 17e eeuw. De kas komt uit een RK-kerk in Friesland. Voor de plaatsing in Nuis heeft de orgelbouwer beide delen samengevoegd. Om voor het orgel voldoende plaats te creëren kreeg de galerij een uitbouw die door twee gietijzeren zuiltjes wordt geschraagd.